

Žilinská univerzita v Žiline
Univerzita tretieho veku

Kultúrne dedičstvo Slovenska - známky s motívom kostola na slovenských známkach 1993 - 2023

Vypracoval: Ing. Peter Mikušík
Vzdelávací program: Zberateľstvo

Ak. rok: 2023/2024
Semester: letný
Ročník: tretí

Kostoly a chrámy patria k najkrajším stavbám a sú súčasťou nášho historického a kultúrneho dedičstva. Ich zábery a kresby sú obsiahnuté v množstve kníh, publikácií a pohľadníc a počas storočí ich zachytávali aj mnohí výtvarníci.

Zaujali aj tvorcov slovenských známok. Od vzniku samostatnej Slovenskej republiky v januári 1993 sa objavili na vyše sedemdesiatich známkach, ktoré vydala Slovenská pošta.

Ide o 21 známok, na ktorých je zobrazený celý kostol. Na 34 známkach ide o zobrazenie časti alebo fragmentu kostola, napríklad sochy, vitráže, fresky, veže, zvonice atď. Ďalších 22 kostolov sa nachádza na známkach, ktoré zachytávajú scenériu slovenských miest.

K najčastejšie zobrazeným kostolom na známkach (individuálne alebo ako súčasť celku) patria Dóm svätého Martina v Bratislave (5-krát), Dóm svätej Alžbety v Košiciach (4-krát) a Bazilika svätého Emeráma v Nitre (3-krát).

Známky s motívom celého kostola na Slovenských známkach (21):

- Dóm svätej Alžbety v Košiciach (1993)
- Kostol svätého Juraja v Kostol'anoch pod Tribečom (1994)
- Bazilika svätého Emeráma v Nitre (1995, 1998)
- Farský kostol v Žiline (1997)
- Kostol svätého Martina v Martine (1997)
- 700 rokov františkánskeho kostola v Bratislave (1997)
- Kostol svätého Michala Archanjela vo Veľkom Klíži (2002)
- Katedrála svätého Martina v Spišskej Kapitule (2002)
- Kostol svätého Jána Krstiteľa v Jasove (2007)
- Bazilika svätého Beňadika v Hronskom Beňadiku (2007)
- Kostol svätého Františka z Assisi v Hervartove (2008)
- Gréckokatolícky chrám svätej Paraskevy v Dobroslave (2008)

- Kostol svätej Margity Antiochijskej v Kopčanoch (2009)
- Kostol svätej Margity Antiochijskej v Šiveticiach (2009)
- Kostol narodenia Panny Márie v miestnej časti Heď obce Čierny Brod (2009)
- Kostol svätého Michala Archanjela v Dražovciach, mestskej časti Nitry (2009)
- Kostol svätých Andreja-Svorada a Benedikta v Skalke nad Váhom (2012)
- Bazilika Sedembolestnej Panny Márie v Šaštíne-Strážach (2012)
- Kostol ukrižovania Ježiša Krista v Banskej Štiavnici (2021)
- Kostolík sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici (2023)

1. Dóm svätej Alžbety v Košiciach (1993)

Košice (výplatná), Pof.č 4, dátum 31.01.1993, nomin. hodnota 10 Sk

V sérii mestá dňa 31.1.1993 bola vydaná výplatná známka "KOŠICE" s nominálnou hodnotou 10 Sk. Farba: fialovomodrá, oranžová. Autorom výtvarného návrhu známky, ktorej námetom je hlavná časť historického jadra mesta Košice, ryteckej rozkresby a rytiny známky je akademický maliar Jiří Bouda. Znamku veľkosti 19x23 mm na výšku vytlačila Poštová tlačiareň cenín Praha a.s. rotačnou oceľotlačou v kombinácii s hĺbkotlačou na tlačových listoch

po 100 kusoch. Komplex Dómu sv. Alžbety v Košiciach (národná kultúrna pamiatka) pozostáva z Dómu, Kaplnky sv. Michala a Urbanovej veže. Dóm bol budovaný v rokoch 1345 až 1508, v rokoch 1877 až 1896 bol prestavaný v štýle gotiky. Hlavný oltár sv. Alžbety z roku 1474-1477 je neskorogotická archa s najväčším európskym súborom 48 tabuľových malieb na krídlach. Kaplnka sv. Michala bola postavená v 14. storočí. Pri múroch sú vsadené náhrobné renesančné a gotické platne pochádzajúce z Dómu. Urbanova veža je hranolovitá, samostatne stojaca stredoveká zvonica zo 14. storočia, neskôr prestavaná M. Lindnerom v renesančnom štýle. Do veže umiestnili zvon sv. Urbana, ktorý preliali v roku 1557 zo starších zvonov. V rokoch 1543-1545 bola pristavaná novorenesančná arkáda na prízemí, v ktorej je lapidárium s množstvom epitafov zo 14.-17. storočia.

2. Kostol svätého Juraja v Kostol'anoch pod Tribečom (1994)

**Krásy našej vlasti - Kostol sv. Juraja v Kostol'anoch pod Tribečom,
Pof. č. 44, dátum 08.11.1994, nomin. hodnota 20 Sk**

Dňa 8.11.1994 bola vydaná príležitostná poštová známku "Kostol sv. Juraja v Kostol'anoch pod Tribečom", z emisného radu Krásy našej vlasti, v nominálnej hodnote 20 Sk. Známkou s obrazom národnej kultúrnej pamiatky, predrománskej

stavby z 1. polovice 11. storočia vytvoril akad. maliar Igor Benca. Autorom rytiny emisie je František Horniak. Viacfarebnú známku o rozmeroch obrazovej časti 33 x 33 mm vytlačila Poštovní tiskárna cenin, a.s., Praha rotačnou oceľotlačou v kombinácii s hĺbkotlačou na tlačových listoch po 35 ks v náklade 3 000 000 ks. Kostol sv. Juraja v Kostol'anoch pod Trábečom (okres Nitra) - národná kultúrna pamiatka, predrománsky kostol z 1. polovice 11. str., postavený na starom hradisku, v osade, ktorej časť patrila zoborskému kláštoru. Najstaršia časť kostola so štvoruholníkovým presbytériom a obdĺžnikovou loďou (zobrazené na známke) predstavuje jeden zo základných typov sakrálnej architektúry používaným v našich krajinách od začiatku christianizácie. Maliarska výzdoba z druhej polovice 11. str. je najstaršia, vo väčšom rozsahu zachovaná pamiatka nástennej maľby u nás. Viaceré kompozície epického cyklu - Zvestovanie i Navštívenie ako i Traja kráľi pozorujúci hviezdu (reprodukované na FDC) a Klaňanie sa troch kráľov - svojím archaickým charakterom a lineárnou štylizáciou naznačujú, že východiskom bol západný predrománsky kresbový sloh.

3. Bazilika svätého Emeráma v Nitre (1995, 1998)

Nitra (výplatná), Pof.č. 60, dátum 15.03.1995, nomin. hodnota 2 Sk

Dňa 15. 3. 1995 bola vydaná výplatná poštová známka "Nitra" v nominálnej hodnote 2 Sk. Nitra, významná archeologická lokalita, jedno z hlavných

politických a hospodárskych centier Veľkej Moravy, sídlo Nitrianskeho kniežatstva, Svätopluka, biskupstva, kapituly a benediktínskeho kláštora na Zobore, pri ktorom bola zriadená najstaršia škola na Slovensku. Výsady slobodného kráľovského mesta jej udelil Belo IV. r. 1248. Hrad pochádza z 11. stor., goticky bol prestavaný v 15. stor. Najstaršou časťou hradu je Vazilova veža a románska rotunda sv. Emeráma z 12. stor. Gotický Horný kostol - katedrála sv. Emeráma je z r. 1333-55. Hradný areál a archeologické pamiatky staroslovanského osídlenia sú národnou kultúrnou pamiatkou. Od r. 1984 je Nitra mestskou pamiatkovou rezerváciou. Na známke popri názve mesta a motívoch historickej sakrálnej architektúry je v pravom hornom rohu zobrazený mestský erb. Kresbová časť je v čiernej farbe s pozadím okrovoružovej farby. Známkou rozmerov 19 x 23 mm (na výšku) vytlačila Poštovní tiskárna cenin, a.s., Praha technikou rotačnej oceľotlače v kombinácii s hĺbkotlačou na tlačových listoch po 100 ks.

Krásy našej vlasti Nitra, Pof.č. 148,dátum 03.03.1998, nomin. hodnota 18 Sk

Dňa 3.3.1998 boli vydané tri príležitostné poštové známky série "Krásy našej vlasti" s námetom hradov: Budatín - 6 Sk, Krásna Hôrka - 11 Sk a Nitra - 18 Sk. Známkou Nitra vyšla v hárčekovej úprave, na hárčeku rozmerov 75 x 82 mm sú okrem známky vyobrazené archeologické pamiatky z nálezísk Nitry. Okrem hradného komplexu a erbu Nitry, nádoba kultúry s volutovou keramikou

(neolit), prstene, náušnice, gombíky z veľkomoravského a veľkomoravského obdobia z nálezísk Nitry, logo výstavy Nitrafila. Autorom známky a hárčeka je Karol Felix, rytcom je František Horniak. Hárček technikou oceľotlač z plochých platní v kombinácii s 4-farebným ofsetom vytlačila Poštovní tiskárna cenin Praha, a.s. Súčasne bola vydaná obálka prvého dňa vydania so sochou Atlanta (nitrianský Corgoň), tlač vo farbe šedomodrej, autor Karol Felix, rytec František Horniak, pečiatka s domicilom Nitra. Obálku vytlačila uvedená tlačiareň oceľotlačou z plochých platní. Nitriansky hrad - hrad v Nitre, národná kultúrna pamiatka. Pôvodne stredoveký hrad, tzv. Vazilova veža, bol postavený na mieste veľkého slovanského hradiska, doložený roku 871. Pred rokom 1064 bola postavená románska bazilika sv. Emeráma a postupnými prestavbami a dostavbami rozsiahly komplex budov a hradné opevnenie. Hrad bol prebudovaný v rokoch 1673-74, dostavaný v roku 1739. Pôvodný majetok Pribinu, neskôr veľkomoravských kniežat, sídlo veľkomoravského údelného kniežatstva, v rokoch 880-92 sídlo nitrianskeho biskupa Wichinga . Po vzniku uhorského štátu majetok panovníkov i sídlo uhorských údelných kniežat, nitrianskych županov a od roku 1083-97 sídlo obnoveného nitrianskeho biskupstva. Znáмка platí v tuzemskom i medzinárodnom poštovom styku od 3. 3. 1998.

4. Farský kostol v Žiline (1997)

Žilina (výplatná), Pof.č. 116, dátum 15.04.1997, nomin. hodnota 9 Sk

Dňa 15. 4. 1997 bola vydaná výplatná poštová známka " Žilina " s nominálnou hodnotou 9 Sk. Na známke je zobrazená panoráma farského kostola a erb mesta Žilina. Autorom výtvarných návrhov emisie je akademický maliar Marián Čapka. Rytinu známky vytvoril František Horniak . Viacfarebnú známku o rozmeroch obrazovej časti 19 x 23 mm (na výšku) vytlačila Poštovní tiskárna cenin, a.s., Praha technikou rotačnej oceľotlače v kombinácii s hĺbkotlačou na tlačových listoch po 100 známkach . Žilina - jedno z najstarších slovenských miest, jeho územie bolo osídlené už v paleolite. Prvá zmienka o Žiline ako meste pochádza z roku 1312, na kráľovské mesto ju povýšil kráľ Karol Róbert v roku 1321. Stredoeurópsky význam má Privilégium pre žilinských Slovákov z roku 1381 vydané kráľom Ľudovítom Veľkým pri návšteve mesta 7. mája 1381. Listina sa zachovala v opise z roku 1431, bola vyhlásená za národnú kultúrnu pamiatku. Žilinská mestská kniha z rokov 1378- 1524 je najstaršou jazykovou a právnou pamiatkou Slovenska a má stredoeurópsky význam. Zátišie so Žilinskou mestskou knihou a Privilégiom pre žilinských Slovákov je zobrazené na FDC. Na známke je zobrazená panoráma farského kostola, charakteristický pohľad z priestoru nazývaného Pod farou na dve mohutné kamenné veže. Kostol vznikol prestavbou objektu z 13. str., nižšia Burianova veža je jednou z najstarších renesančných zvoníc na Slovensku. Erb mesta pochádza z 13. storočia a patrí k najstarším na Slovensku. Jeho heraldická hodnota spočíva v tom, že ide o klasický erb so symbolom - dvojkřížom v strede, ktorý sa nedotýka okrajov erbu.

5. Kostol svätého Martina v Martine (1997)

Martin (výplatná), Pof.č. 124, dátum 17.07.1997, nomin. hodnota 7 Sk

Dňa 17. 7. 1997 bola vydaná výplatná poštová známka "Martin "s nominálnou hodnotou 7 Sk. Na známke je zobrazený kostol sv. Martina, podľa ktorého dostalo mesto pomenovanie a erb mesta. Autorom výtvarných návrhov emisie a súčasne aj rytcom je František Horniak. Viacfarebnú známku o rozmeroch obrazovej časti 19 x 23 mm (na výšku) vytlačila Poštovní tiskárna cenin, a.s., Praha technikou rotačnej oceľotlače v kombinácii s hĺbkotlačou na tlačových listoch po 100 známkach. Prvá písomná zmienka o Villa Sancti Martini je z roku 1284. Všetky obce dnešného Martina sa nachádzajú na miestach starého osídlenia, ktorého najstaršiu časť archeológovia zaraďujú do neskorej doby kamennej (okolo r. 2200 pred n.l.). Bohaté nálezy sú z doby bronzovej. Ľudová tradícia stotožnila Hrádok v mestskej časti Košúty s údajným hrobom hunského vodcu Attilu (zomrel r.435 n.l.) - dodnes sa uvedený kopec ľudovo nazýva "Attilov hrob". Neopodstatnene. Na násype totiž objavili staršie nálezy z 1. str. pred n.l. V nepísanej knihe dejín na území dnešného Martina archeológovia prečítali ďalšie kapitoly jeho histórie - mohyly z veľkomoravského obdobia (9. stor.) a veľa pamiatok z 11.- 13. stor. Významný bol objav radového pohrebiska

pri katolíckom kostole s viacerými vrstvami hrobov a základmi staršej murovanej stavby. Najstaršou budovou v Martine je gotický kostol, ktorý vznikol pred rokom 1284. Je zasvätený sv. Martinovi a podľa neho dostalo mesto aj pomenovanie. Mestské výsady dostalo mesto v r.1340. Od 17. stor. bolo sídlom Turčianskej stolice. Od polovice 19. stor. centrum slovenského národného a kultúrneho života. R.1861 bolo v Martine vyhlásené Memorandum národa slovenského, r.1863 bola založená Matica slovenská, r. 1866 jedno z troch slovenských gymnázií. Vydávali sa tu Národné noviny, Slovenské pohľady. R.1918 bola utvorená Slovenská národná rada, ktorá prijala 30.10.1918 Martinskú deklaráciu. Mesto bolo jedným z centier SNP. V Martine sídli významná celonárodná inštitúcia Matica slovenská, nachádza sa tu Národný cintorín a iné významné kultúrne ustanovizne. Motív na FDC je detail z gotickej fresky sv. Martina z vyobrazení magistra rytiera Donča a manželky. Známka platí v tuzemskom i medzinárodnom poštovom styku od 17. 7. 1997 až do odvolania.

6. 700 rokov františkánskeho kostola v Bratislave (1997)

**700 rokov františkánskeho kostola v Bratislave, Pof. č. 115, dátum
25.03.1997, nomin. hodnota 16 Sk**

Dňa 25. 3. 1997 bola vydaná príležitostná poštová známka " 700 rokov františkánskeho kostola v Bratislave " o nominálnej hodnote 16 Sk. Viacfarebnú známku s motívmi architektúry kostola o rozmeroch obrazovej časti 23 x 40 mm (na výšku) vytlačila Poštovní tiskárna cenin, a.s., Praha technikou rotačnej oceľotlače v kombinácii s hĺbkotlačou na tlačových listoch o 50 známkach . Autorom výtvarných návrhov emisie je akad. maliar Peter Augustovič. Rytcom emisie je František Horniak. Františkánsky kostol Zvestovania Pána v Bratislave predstavuje významnú umeleckú pamiatku a to nielen na území Slovenska ale aj v širších stredoeurópskych reláciách. Kostol bol posvätený na sviatok Zvestovania Pána 25. marca 1297 za prítomnosti kráľa Ondreja III., ostrihomského arcibiskupa Lodomera, svätiaceho biskupa Jakuba a ďalších osobností cirkevného a spoločenského života ako i veľkého počtu veriaceho ľudu. Presbytérium kostola ukončené polygonálnym uzáverom s pôvodnou rebrovou klenbou je jednou z mála zachovaných ranogotických stavebných pamiatok u nás. Z druhej polovice 14. storočia pochádza na severnej strane kostola situovaná jednolod'ová, dvojetážová kaplnka sv. Jána Evanjelistu s kryptou v suteréne. Kaplnka je považovaná za vrchol vývoja gotickej architektúry na Slovensku. Zemetrasenia roku 1580 a 1586 veľmi poškodili kostol i kláštor, pôvodná gotická klenba chrámovej lode sa zrútila. V rokoch 1613 - 1616 postavili dnešnú renesančnú klenbu. Od začiatku 18. stor. prebiehala rozsiahla barokizácia exteriéru i interiéru stavebného komplexu. Kostol patrí medzi významné miesta bratislavských korunovačných slávností. V jeho priestoroch novokorunovaný kráľ vykonával starobylý obrad pasovania rytierov Zlatej ostrohy. Komplex františkánskeho kostola s kláštorom predstavuje aj v súčasnosti živý objekt slúžiaci svojmu účelu. Na známke je zobrazený interiér kaplnky sv. Jána, neogotická veža a svorník z krypty. Znáмка

platí v tuzemskom i medzinárodnom poštovom styku od 25. 3. 1997 až do odvolania.

7. Kostol svätého Michala Archanjela vo Veľkom Klíži (2002)

Kostol sv. Michala, Klížske Hradište, Pof.č. 277, dátum 15.11.2002, nomin. hodnota 7 Sk

Veľký Klíž - podhorská obec obkolesená Tríbečským pohorím patrí do okresu Partizánske. Obec tvoria dve miestne časti - Klíž a Klížske Hradište. Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1230, história obce je podstatne staršia. Na území obce stálo Benediktínske opátstvo založené v rokoch 1074 - 1077, ktoré s pohnutou históriou pretrvalo až do roku 1562. Neskôr v obci pôsobili aj iné rehole. Najvýznamnejšou a najzachovalejšou historickou pamiatkou je románsky kostolík sv. Michala z 11. storočia, ktorý stojí v cintoríne Klížskeho Hradišťa.. Skladá sa z polkruhovej apsidy, z lode a z kruhovej veže pri západnej fasáde. Podľa jeho malých rozmerov (loď 3,92 x 5,33 m) možno predpokladať, že to nebol kostol kláštorový, ale kostol panský, o čom svedčia aj zvyšky

drevenej empory. Kostolík pre nezvyklú formu jeho veže nemožno včleniť do nijakej pôdorysnej schémy. Donedávna bol tento kostolík bez strechy.

8. Katedrála svätého Martina v Spišskej Kapitule (2002)

Katedrála sv. Martina, Spišská Kapitula, Pof.č. 279, dátum 15.11.2002, nomin. hodnota 22 Sk

Srdcom mestskej pamiatkovej rezervácie Spišská Kapitula je neskororománska Katedrála sv. Martina. Trojlod'ová bazilika s dvojvežovým priečelím bola postavená v rokoch 1245 - 1275. Významnou stavebnou úpravou bola prístavba kaplnky Zápoľskovcov v rokoch 1488 - 1493. Dnešný vzhľad pochádza z úpravy v romantickom slohu (1873 - 1889). Katedrála nie je len architektonickým skvostom, ale má aj unikátne interiérové vybavenie. Z románskeho slohu sa zachovala kamenná plastika ležiaceho leva z 13. storočia. Významné sú i pamiatky stredovekej nástennej maľby (Korunovanie Karola Róberta z Anjou za uhorského kráľa). Za vrcholné dielo sa považuje krídlový oltár z kaplnky s vyobrazením Korunovacie Panny Márie.

9. Kostol svätého Jána Krstiteľa v Jasove (2007)

Krásy našej vlasti - Kláštor Jasov, Pof.č. 399, dátum 06.06.2007, nomin. hodnota: 30 Sk

Barokové staviteľstvo sa na našom území naplno rozvinulo po porážke Turkov a skončení protihabsburských povstaní po roku 1711. Na oživení stavebnej činnosti sa výraznou mierou podieľala katolícka cirkev a hlavne rehole, ktoré stavajú početné kostoly a kláštorné budovy. Do stavebného diania na Slovensku v období okolo polovice 18. storočia výrazne zasiahla tvorba rakúskeho architekta Františka Antona Pilgrama. K jeho najvýznamnejším realizáciám patrí výstavba kostola a kláštora premonštrátov v Jasove na juhovýchodnom Slovensku. Na mieste staršieho opevneného kláštora založeného pred rokom 1171 vybudovali zásluhou prepošta Andreja Sauberera v rokoch 1750 - 1766 rozložitý kláštorný komplex. Je inšpirovaný rakúskymi barokovými kláštorami a patrí k najrozsiahlejším stavbám na území Slovenska. Jadro symetrického komplexu tvorí kostol, ku ktorému sa oboch strán napájajú kláštorné budovy vytvárajúce vnútorné nádvorie. V ľavej časti sa nachádza prelátúra s reprezentačnými priestormi, napravo konvent s obytnými miestnosťami

rehoľníkov a v zadnej časti knižnica. Vertikálu celej kompozície vytvára dvojvežová fasáda Kostola sv. Jána Krstiteľa, na ktorú nadväzuje horizontála kláštorných budov akcentovaných rizalitmi a portálmi so štítmi. Súčasťou komplexu, mimoriadne citlivo zasadeného do okolitej prírody, je baroková francúzska záhrada, ktorá sa zachovala ako jediná na Slovensku. Vnútornú výzdobu kostola a kláštora charakterizuje vzácna spolupráca staviteľa s maliarom a sochárom. Autorom nástenných malieb i oltárnych obrazov bol rakúsky maliar J. L. Kracker. Výjavy zo života sv. Jána Krstiteľa a Alegórie patria k jeho vrcholným dielam. Interiér dopĺňajú sochy J. A. Kraussa a štukatérska výzdoba J. Hennevogela. Na FDC je znázornený erb jasovského kláštora z roku 1920, na ktorom dominuje sv. Ján Krstiteľ a kríž s trojvrším.

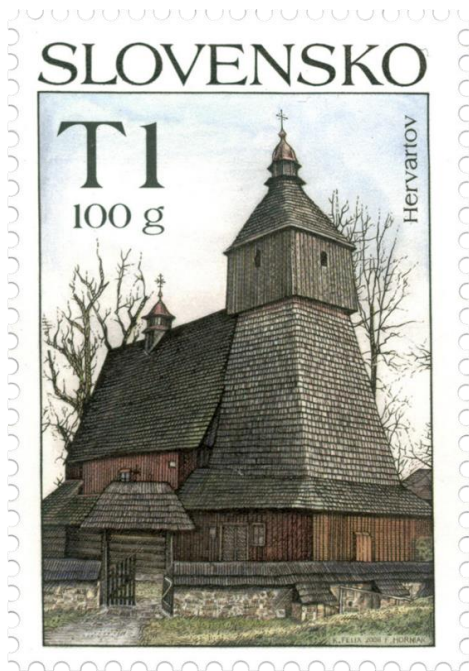
10. Bazilika s kláštrom svätého Beňadika v Hronskom Beňadiku (2007)

**Krásy našej vlasti – Kláštor Hronský Beňadik, Pof.č. 400, dátum
06.06.2007, nomin. hodnota 34 Sk**

K najväčším a najbohatším opátstvám benediktínov na Slovensku patrilo opátstvo v Hronskom Beňadiku. Vzniklo v údolí Hrona pri prastarej ceste spájajúcej Nitru so Zvolenom a banskými lokalitami, pričom až do 16. storočia plnilo funkciu stredovekého notárstva (tzv. hodnoverné miesto). Prvá románska trojlod'ová bazilika bola vysvätená v roku 1075 kráľom Gejzom I. Na mieste starého kláštorného komplexu vybudovali v rokoch 1346 – 1375 dvojvežový gotický kostol. Dnešnú trojlod'ovú halu s polygonálne uzavretým presbytériom obnovili po požiari v 15. storočí. Pri výstavbe kostola staviteľ uplatnil gotickú skeletovú konštrukciu Trojlodie, delené bohato profilovanými piliermi, má krížové klenby. Na západnom priečelí sa nachádza reprezentačný vrcholnegotický vstupný portál. Južne od kostola stojí štvorkrídlový kláštor, ktorého tzv. opátske krídlo dokončili v roku 1508. Kostol a kláštor s rajským dvorom jednotliví opáti zariaďovali významnými umeleckými dielami hlavne oltármi, z ktorých sa však zachovalo veľmi málo. V kostole ostala napr. skriňa neskorogotického krídlového oltára sv. Scholastiky z roku 1460. Jednou z najvýznamnejších pamiatok tabuľového maliarstva bol pašiový oltár, nachádzajúci sa dnes v Diecéznom múzeu v Ostrihome, podobne ako mnohé iné vzácne pamiatky. V 16. storočí kláštor prebudovali na protitureckú pevnosť a novým majiteľom sa stala ostrihomská kapitula. V priebehu 17. storočia vykonávali rôzne opevňovacie práce a v 18. storočí postavili na mieste zrúteného krídla veľkú sýpku. Koncom 19. a začiatkom 20. storočia prebehla pamiatková obnova, kedy sa regotizoval exteriér a do interiéru umiestnili neogotické oltáre s časťami pôvodného gotického zariadenia.

11. Kostol svätého Františka z Assisi v Hervartove (2008)

**Krásy našej vlasti – Drevený kostolík Hervartov, Pof.č. 429, dátum
09.10.2008, nomin. hodnota 1,50€ - označenie T1 100g zodpovedá tarife pre
list 1. triedy do 100 g v tuzemskom styku**

12. Gréckokatolícky chrám svätej Paraskevvy v Dobroslave (2008)

Krásy našej vlasti – Drevený kostolík v Dobroslavove, Pof.č. 430, dátum 09.10.2008, nomin. hodnota 1,50€ - označenie T1 100g zodpovedá tarife pre list 1. triedy do 100 g v tuzemskom styku

Autorom návrhov známk Hervartov a Dobroslava, ako aj medzihárčia, na ktorom sa objavujú chrámy v Hunkovciach, Príkrej a Lodomírovej, je akademický maliar Karol Felix. Tento umelec je zároveň autorom dvoch návrhov na obálky prvého dňa zobrazujúcich ďalšie dva kostolíky v Bodružali a Tročanoch. Autorom rytín je významný slovenský rytec František Horniak, ktorý už spolu s Karolom Felixom vytvoril viacero známk s architektonickými motívami. Drevené kostolíky sú unikátnymi architektonickými pamiatkami vychádzajúcimi z tradície drevenej, rustikálnej karpatskej architektúry. Na východnom Slovensku sa nachádza okolo 50 prevažne grécko-katolíckych kostolov v okolí Svidníka a Sniny, z ktorých 27 bolo vyhlásených za národné kultúrne pamiatky. Najstaršie zachované kostolíky Hervartov a Tročany boli postavené už v období stredoveku na prelome 15. a 16. storočia, ostatné pochádzajú až z novoveku, zo 17. a 18. storočia. Domáci ľudoví majstri tesári postavili kostolíky z drevených, zrubových konštrukcií bez použitia kovových klincov, pretože im pripomínali ukrižovanie Ježiša Krista. Dispozícia kostolov pozostáva z predsene, chrámovej lode a svätyne s oltárom, čo symbolizuje sv. Trojicu. Všetky tri priestory boli väčšinou ukončené vežami zvyšujúcimi sa smerom z východu na západ. Strechy kostolov spravidla pozostávali z ručne vyrábaných drevených šindľov. V interiéri kostolov sa v minulosti nachádzali bohaté ikonostasy, ktoré sú drevenými konštrukciami zdobenými maľovanými ikonami, oddelujúcimi priestor pre veriacich a pre kňazov. Maľbou boli dekorované aj steny a stropy kostolov. V júli 2008 bolo v kanadskom Quebecku zaradených do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO osem drevených kostolíkov ležiacich na území Slovenska. Spomedzi nich aj kostolíky v Hervartove, Bodružali a Lodomírovej.

13. Kostol svätej Margity Antiochijskej v Kopčanoch (2009)

Kaplnka sv. Margity pri Kopčanoch, Pof.č. 438, dátum 02.01.2009, nomin. hodnota 0,01€

Kaplnka sv. Margity sa nachádza v katastri obce Kopčany (okr. Skalica) v inundačnom pásme rieky Moravy, oproti zaniknutému veľkomoravskému hradisku „Valy“ u Mikulčíc. Výskum tejto unikátnej pamiatky, považovanej do roku 1994 za kaplnku zo 14. storočia, inicioval kronikár obe Vladimír Grigar, inšpirovaný indíciami veľkomoravského pôvodu kostola. Podľa pôdorysnej dispozície sa kaplnka radí ku pomerne archaickému typu kresťanskej sakrálnej architektúry, ktorý možno označiť termínom jednolod'ový kostol s kvadratickým presbytériom. Kostolík má zakrivené murivo vertikálnym smerom, skladajúce sa z lomového pieskovca ukladaného do riadkov. Kaplnka je svojím výzorom a rozmermi identická s kostolom sv. Juraja v Kostol'anoch pod Tribečom a je ojedinelým dokladom intaktne zachovanej predrománskej architektúry 9. – 10. storočia v strednej Európe. Súčasný stav zachovania kostola je výsledkom viacerých stavebných etáp, počas ktorých sa upravovali väčšinou len vstupné otvory – portál a okná v 13. a 16. storočí. Pôvodné subtílné okenné otvory predrománskeho typu s polkruhovým záklenkom a trojuholníkovým klenákom v strede sa zachovali v severnom múre lode kostola. K západnej časti kostola sa v

minulosti pripájala kamenná predsieň. Tá bola objavená až archeologickým výskumom v roku 1994, ktorý v jej interiéri lokalizoval murovanú hrobku. Ďalším archeologickým výskumom v roku 2004 sa podarilo objaviť niekoľko hrobov s veľkomoravským inventárom, čím sa potvrdil predrománsky pôvod stavby. Medzi typické šperky objavené v hroboch patria bronzové pozlátené gombíky a strieborné bubienkové náušnice s makovou granuláciou vyrábané od 2. polovice 9. storočia do 1. polovice 10. storočia. Doposiaľ nevyjasnený zostáva vzťah kaplnky k centrálnemu veľkomoravskému hradisku na mikulčických „Valoch“. Nie je vylúčené, že stavba bola súčasťou východného predhradia, ktorého výskum nebol doteraz realizovaný.

14. Kostol svätej Margity Antiochijskej v Šiveticiach (2009)

Rotunda sv. Margity v Šiveticiach, Pof.č. 440, dátum 02.01.2009, nomin. hodnota 0,05

Kostol sv. Margity v gemerských Šiveticiach reprezentuje typ stavby s centrálnou dispozíciou – rotundu. Z vonkajšej strany je tvorená valcovitým obvodovým plášťom. Ten obaľuje zložitejšiu architektonickú skladbu vnútorného priestoru, ktorá pozostáva z dvoch útvarov s polkruhovým pôdorysom: apsidy zaklenutej konchou a lode zaklenutej štvrtguľovou klenbou. Takého riešenie nemá bezprostrednú analógiu ani medzi románskymi rotundami

na území Slovenska, ani v okolitých krajinách. Kostol je postavený z tehly. Jeho vonkajší obvodový plášť členia slepé lizénové arkády, k pôvodnému neskorománskemu tvarosloviu patrí aj fragmentárne zachovaný ústupkový portál a okná s polkruhovými záklenkami. Rotundu nechal postaviť niekedy v priebehu 1. polovice 13. storočia príslušník rodu Zachovcov, ktorému Šivetice v tom čase patrili. Kostol bol tzv. zemepanským kostolom, v ktorom mal zakladateľ určité výsadné práva. Mohol tu byť napr. pochovaný. Okrem sakrálnych funkcií stavba plnila zrejme aj ďalšie. Napr. štrbinové okná v podkroví nad apsidou naznačujú, že mala tiež strážnu funkciu. Takého kumulovanie funkcií nebolo v prípade stredovekých kostolov nič nezvyčajné. Šivetická rotunda je výnimočná vo viacerých ohľadoch. Nielen svojou dispozíciou, ale napr. aj veľkosťou, keďže svojím priemerom presahujúcim 11 m patrí medzi najväčšie súdobé rotundy v strednej Európe. Okrem architektúry je mimoriadne významná aj maliarska výzdoba zachovaná v apside kostola. V dvoch horizontálnych pásoch sú nad sebou zobrazené dva naratívne cykly: spodný tvoria scény z Kristovho života, horný rozpráva o živote sv. Margity, patrónky kostola. Šivetický cyklus legendy o sv. Margite, vytvorený v priebehu 2. polovice 13. storočia, je najstarším zachovaným príkladom zobrazenia tejto témy nielen na území Slovenska, ale aj niekdajšieho stredovekého Uhorska.

15. Kostol narodenia Panny Márie v miestnej časti Hed' obce Čierny Brod (2009)

Kostol v Čiernom Brode, Pof.č. 443, dátum 02.01.2009, nomin. hodnota 0,33€

Osobitnú skupinu románskych pamiatok na území Slovenska tvoria tehlové stavby, rozšírené najmä v južných oblastiach. Patrí k nim aj Kostol Panny Márie v Čiernom Brode (časť Hegy), postavený v rozmedzí 20. až 30. rokov 13. storočia. Jednolod'ová stavba s východným polygonálnym presbytériom bola viackrát prestavovaná a pôvodnú podobu jej prinavrátili až stavebné obnovy v 20. storočí. Vonkajší plášť lode členia lizény ukončené poloblúkmi tak, že po celom obvode vytvárajú hustý rad slepých arkád. Na južnej a západnej strane lode sa zachovali dva takmer identické portály, polkruhovo ukončené a s pravouhlým rámovaním. Nad západným portálom, v stredovej osi priečelia je umiestnené kruhové okno. Ostatné okenné otvory majú úzku pozdĺžnu formu so zošíkmenými špaletami a polkruhovým ukončením. Tak ako je to pre skupinu tehlovej architektúry charakteristické, pri stavbe kostola v Čiernom Brode poslúžila tehla nielen ako stavebný materiál na vybudovanie obvodových stien, ale aj ako štýlotvorný prostriedok, z ktorého boli vyskladané dekoratívne architektonické články. Je pravdepodobné, že pôvodne sa omietnuté a farebne upravené časti fasád striedali s neomietnutými, čo v ešte väčšej miere dalo vyniknúť výtvarným kvalitám červeného tehlového materiálu. Pôvod takejto architektúry siaha ešte do predrománskeho obdobia, do oblasti Raveny a Lombardie, odkiaľ sa v priebehu storočí jej princípy rozšírili i do ďalších kútov Európy. S kostolom v Čiernom Brode sa spája tiež doklad románskeho kameňosochárstva. Je to kamenná, reliéfne zdobená platňa, druhotne zamurovaná v západnej fasáde. Zdobí ju motív troch krížov, symbolizujúci Golgotu. Platňa mohla slúžiť ako náhrobná doska, pravdepodobnejšie však je, že tvorila oltárne antependium – čelnú stenu oltárneho stola.

16. Kostol svätého Michala Archanjela v Dražovciach, mestskej časti Nitry

2009

Kostol sv. Michala archanjela v Dražovciach, Pof.č. 449, dátum 02.01.2009,

nomin. hodnota 2,00€

Jedna z najznámejších románskych stavieb na Slovensku stojí na malej plošine vápencového ostrohu nad obcou Dražovce. Malý kostolík pozostáva z obdĺžnikovej plochostropej lode, nízkej apsidy zaklenutej konchou a štíhlej ihlancovitej veže vztýčenej nad západnou emporou. Reprezentuje najstaršiu vrstvu vidieckych sakrálnych stavieb na území Slovenska. Malá a pomerne strohá stavba, zasvätená archanjelovi Michalovi, prešla zložitým vývojom, ktorého hlavné etapy spadajú do 11. až 13. storočia. Kostol postavili na mieste staršieho kostolíka, ktorý mal takmer totožný pôdorys, bol však o niečo menší. Tento predchodca vznikol najneskôr v polovici 11. storočia a v tom čase sa okolo neho aj pochovávalo. Nevieme presne, kedy a prečo zanikol. Nový kostol, postavený zrejme iba v krátkom časovom odstupe od zániku starého, rešpektoval jeho pôvodnú dispozíciu. Z veľkej časti tvorí dodnes obvodové murivo zachovanej stavby. Počas nasledujúcich stavebných úprav došlo k nadstavbe lode aj apsidy, na ktorej pribudla výzdoba tvorená tehlovým strieškovým vlysom. Upravili sa okná, nadstavala veža. Prekvapujúcim zistením

nedávnych výskumov bolo, že dodatočným prvkom v architektúre kostola je empora, dlho považovaná za jeho pôvodnú súčasť. V západnej časti lode ju postavili pravdepodobne až v 13. storočí, čím sa vývoj dispozície kostola v zásade ukončil. Najstaršia podoba empory pozostávala z prízemnej časti otvorenej do lode tromi arkádami na štvorhranných pilieroch. Na hornom podlaží mala stredný múr prelomený arkádou a drevené zábradlie. Podobne riešené empory tvoria neodmysliteľnú súčasť celého radu románskych kostolov.

17. Kostol svätých Andreja - Svorada a Benedikta v Skalke nad Váhom (2012)

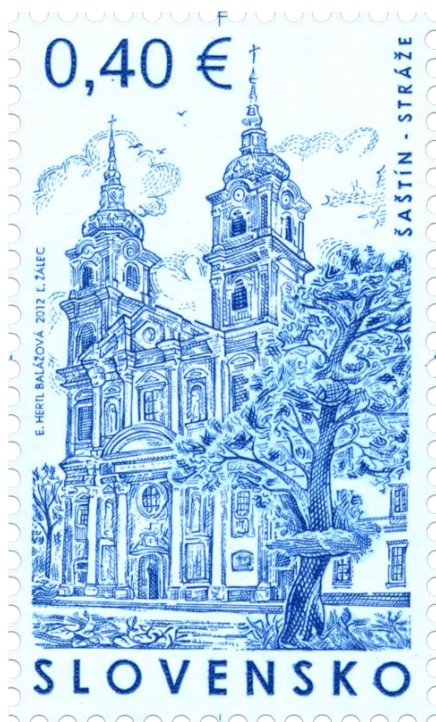
Krásy našej vlasti: Skalka pri Trenčíne, Pof.č. 521, dátum 13.07.2012, nomin. hodnota 0,40€

Pútnické miesto vzniklo na skalnom masíve na pravom brehu Váhu severovýchodne od Trenčína, kde podľa Maurovej legendy pôsobili sv. Svorad-Andrej, a potom i jeho žiak a nasledovník sv. Benedikt, ktorý tu aj zahynul mučeníckou smrťou. Lokálny kult oboch pustovníkov bol oficiálne potvrdený r. 1083, keď boli sv. Svorad a Benedikt medzi prvými uhorskými svätcami

kanonizovaní (spoločne 17. júla). Už koncom 12. storočia stál na Veľkej Skalke románsky kostolík s patrocinom sv. Benedikta a Všetkých svätých. Nitriansky biskup Jakub I. pri ňom r. 1224 založil benediktínske opátstvo, ktoré sa stalo duchovným centrom tejto časti Považia. Stredoveký opevnený benediktínsky kláštor bol v priebehu stáročí viackrát vyplienený a zničený, až r. 1528 definitívne zanikol.

Druhé obdobie rozvoja sa začína rokom 1644, keď kláštor dostali do správy jezuiti, ktorí ho postupne obnovili. Asi kilometer južnejšie, na vyvýšenej plošine vápencového brala vybiehajúceho k rieke, postavili r. 1745 na mieste niekdajšej kaplnky dvojvežový barokový pútnický kostol na tzv. Malej Skalke, zasvätený sv. Benediktovi a Všetkým Svätým. Podľa legendy vznikol na mieste, kde zbojníci zhodili telo zavraždeného sv. Benedikta do Váhu. Po zrušení jezuitského rádu pripadol majetok opátstva štátu a celý areál kláštora bol pridelený k farnosti Skalka nad Váhom. Posledná väčšia oprava kostolíka sa realizovala v polovici 19. storočia. Ďalšia náročnejšia oprava zamýšľaná v roku 1922 sa neuskutočnila, a opustený areál ďalej chátral. V 20. storočí sa realizovali iba nevyhnutné sanačné práce na opevnení a zrekonštruovala sa trojica dominantných zachovaných objektov – trojpodlažný objekt kaplniek, vyvýšenú baštu a vonkajší múr niekdajšej vstupnej budovy. Z vnútorného nádvorja za bránou kláštora vedie v skalnej stene vytvorený jednoduchý gotický portálik vstupu do pustovníckej jaskyne, dnes premenenej na kaplnku. Vyše 30 m dlhá kľukatá jaskynná chodba je prepojená aj s hornou kaplnkou sv. Svorada a sv. Benedikta v trojpodlažnom objekte. Ten je v súčasnosti jedinou funkčnou stavbou v areáli a okrem tradičných pútí 17. júla a príležitostných akcií je v sezóne sprístupnený aj pre návštevníkov s lektorským sprievodom.

18. Bazilika Sedembolestnej Panny Márie v Šaštíne-Strážach (2012)

Krásky našej vlasti: Bazilika Sedembolestnej Panny Márie v Šaštíne, Pof.č. 522, dátum 14.09.2012, nomin. hodnota 0,40€

Drevená soška Piety, votívny dar grófký Czoborovej z roku 1564, sa stala predmetom ľudovej úcty. V r. 1732 bola šaštínska Pieta uznaná za milostivú a schválené bolo jej verejné uctievanie. Mníšska rehoľa pavlínov, ktorej bola zverená starostlivosť o skromnú kaplnku so soškou, tu potom z milodarov a za podpory vznešených donátorov vybudovala veľkolepý chrám v neskorobarokovom slohu s príľahlým kláštorom. Súsošie šaštínskej Piety v roku 1762 slávnostne preniesli na mramorový hlavný oltár, ktorý dala na vlastné náklady postaviť panovníčka Mária Terézia. Podľa projektu F. A. Hillebrandta vznikla v rokoch 1769 – 1770 ďalšia, dodnes existujúca úprava obvodových stien presbytéria s oratóriami a zmenená koncepcia hlavného oltára so sochou Piety na vysokom tabernákule s dvojicou adorujúcich anjelov a krížom s prevesenou šatkou v pozadí, po stranách rozšíreného sochami sv. Jána

Evanjelistu a sv. Márie Magdalény.

Iluzívnu freskovú výmalbu dotvárajúcu veľkolepý chrámový interiér navrhol a v rokoch 1754 – 1757 s pomocníkmi zrealizoval Jean Joseph Chamant, cisársky dvorný maliar a divadelný dekoratér lotrinského pôvodu. Do suverénne rozvrhnutej iluzívnej architektonickej dekorácie klenieb sú vkomponované figurálne výjavy, maliarskymi prostriedkami vytvárajúce ilúziu vertikálneho prelomenia skutočného priestoru klenbových polí do nebeských výšin. Vznášajúce sa anjelské figúry na oblakoch v nich nesú nástroje Kristovho umučenia a sprevádzajú majestátnu personifikáciu Cirkvi víťaznej so symbolom Eucharistie. Na klenbe presbytéria je znázornená Oslava Boha Otca na nebesiach a na klenbe nad organovým chórom Nebeský koncert; iluzívna fresková výzdoba je aj na klenbách šiestich bočných kaplniek. Pútnická tradícia pretrvala aj po zrušení rehole pavlínov v roku 1786. Význam Šaštína ako pútnického strediska sa ešte umocnil, keď bola Sedembolestná Panna Mária uznaná patrónkou Slovenska na základe dekrétu Svätej stolice z 22. apríla 1927. Popri duchovnom, náboženskom a kultúrnom význame Šaštína ako pútnického miesta, je tunajší komplex kláštora s monumentálnym chrámom aj pamiatkovým komplexom, ktorý právom patrí k najhodnotnejším dielam neskorobarokovej architektúry a umenia stredoeurópskeho významu.

19. Kostol ukrižovania Ježiša Krista v Banskej Štiavnici (2021)

**Krásy našej vlasti: Kalvária v Banskej Štiavnici, Pof.č. 749, dátum
10.09.2021, nomin.hodnota 1,85€**

Pôsobivý barokový sakrálny celok a zároveň neprehliadnuteľná krajinná dominanta sa zaraďuje medzi najkrajšie objekty tohto typu v Európe. Premyslenou súhrou architektúry a diel sochárstva, maliarstva a umeleckého remesla s prírodným prostredím doslova vtiahne návštevníkov do príbehu Ježišovej poslednej cesty. Iniciátorom vybudovania Banskoštiavnickej kalvárie bol páter František Perger z miestnej komunity Jezuitov. Základný kameň Horného kostola bol položený 14. septembra 1744. Autorom stavebného projektu bol Samuel Mikovíny. Presne o sedem rokov od začatia prác, 14. septembra 1751, bol celý komplex dokončený a slávnostne vysvätený. Komplex sakrálnych objektov na strmom kopci Scharffenberg bol vybudovaný z darov bohatých ťažiarov, hodnostárov i jednoduchých baníckych rodín. Donátorov pripomínajú erby na priečeliach jednotlivých zastavení. Banskoštiavnická kalvária svojou koncepciou prekračuje rámec zaužívaných stvárnení Krížovej cesty v podobe štrnástich zastavení. Štruktúrou, priestorovým rozložením aj charakterom zobrazených výjavov symbolizuje posolstvo dejín spásy originálne, veľkoryso a na vysokej umeleckej úrovni. Pašiový príbeh sa vďaka tomu dramatizuje až do scénickej polohy umocnenej zasadením do reálnej krajiny. Architektonický komplex tvorí 17 zastavení, ďalej tri kostoly (Dolný kostol, Sväté schody a Horný kostol), zastavenie Žalár (Ecce homo) a Svätý hrob, jediný objekt postavený na opačnej, východnej strane kopca. Autorom interiérovej freskovej výzdoby je maliar Anton Schmidt a sochárska výzdoba je pripisovaná dielni Dionýza Stanettiho. Každá z kaplniek predstavuje prostredníctvom umelecky spracovaných drevených reliéfov s typickou barokovou teatrálnosťou jeden z kľúčových okamihov Ježišovho umučenia či udalosti z jeho života. Obnovu, ochranu a znovuoživenie Banskoštiavnickej kalvárie zabezpečuje od začiatku roku 2008 občianske združenie Kalvársky fond, ktoré po viac ako polstoročí nadviazalo na záslužnú činnosť

rovnomeného spolku pôsobiaceho od vzniku Kalvárie až do nástupu komunistického režimu.

20. Kostolík sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici (2023)

Kostolík sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici, Pof.č. 788, dátum 28.02.2023, nomin. hodnota 1,00€ - spoločné vydanie s Arménskom

Rotundu postavili okolo roku 830 ako súčasť veľkomoravského osídlenia datovaného do tohto obdobia. Po zániku Veľkej Moravy vznikla v tejto lokalite osada železiarov, pre potreby ktorých v prvej polovici 11. storočia bola rotunda zrejme opravená. Slúžila im až do 13. storočia, kedy tunajšia osada zaniká a presúva sa do polohy súčasnej obce Nitrianska Blatnica. V nasledujúcom období začína stavba chátrať, až sa premenila na ruinu s polozrúcanými obvodovými múrmi. V prvej polovici 16. storočia bola rotunda obnovená. Múry, ktoré sa zachovali do výšky 4 - 7 metrov, boli dostavané a nanovo zastrešené. Podľa kanonických vizitácií mala za obnovou (datovanou do rokov 1530 - 1541) stáť Mária Thurzová na pamiatku svojho manžela, ktorý padol v bitke pri Moháči. Archívny výskum však túto informáciu nepotvrdil.

Súčasnú podobu dostala rotunda v období baroku. V roku 1777 bola v západnej časti lode vybudovaná murovaná tribúna, ktorá sa napájala na novo pristavanú vežu (tú datuje letopočet na fasáde do roku už 1655, toto datovanie však výskum nepotvrdil). Loď dostala murovanú klenbu a triumfálny oblúk bol zvýšený. Počas nej dostala súčasnú podobu, keď k západnej strane lode pristavali vežu a z južnej strany pustovňu. V nej boli ubytovaní pustovníci, ktorí sa mali starať o kostolík a súčasne viedli aj školu, ktorej budovu postavili niekoľko desiatok metrov severne od rotundy. Posledný pustovník zomrel v roku 1802. Potom prevzali starostlivosť o stavbu veriaci z miestnej farnosti. V 50. rokoch minulého storočia dostal kostolík novú strechu, keď pôvodnú šindľovú nahradili plechovou. V roku 1973 poslal kňaz miestnej farnosti František Jurík list Slovenskému ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave, v ktorom upozornil na rotundu v súvislosti s plánovanou obnovou. V roku 1974 - 1980 sa v okolí kostolíka uskutočnil archeologický výskum. Na základe neho sa datovanie rotundy posunulo z dovtedajšieho 16. storočia na prvú polovicu 11. storočia, pričom sa zvažoval aj veľkomoravský pôvod. V roku 1980 dostal kostolík novú strechu z medeného plechu, v nasledujúcich rokoch dostal kostolík aj novú dlažbu, dvere a uskutočnili sa aj ďalšie menšie opravy. Od roku 2001 sa začala postupná obnova objektu, spojená s ďalším výskumom, ktorý priniesol dôkazy o vzniku stavby v 9. storočí. V roku 2016 sa završila komplexná obnova rotundy, ktorá dostala novú fasádu odlišujúcu stavebné etapy. Ministerstvo kultúry SR ju ocenilo cenou Fénix - kultúrna pamiatka roka 2016 za príkladnú obnovu kultúrnej pamiatky.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] ŠKUBLA P.: Zvonice, kostoly a kalvárie Slovenska , Perfekt 2015, 256 s., ISBN 9788080466930
- [2] Printové katalógy známok Slovenskej republiky: Slovenská pošta, Zberateľ, Pofis
- [3] Kostoly Slovenska - Za 30 rokov sa naše kostoly objavili na vyše 70 slovenských známkach, Denník Postoj, 19.01.2023
- [4] PAULINYOVÁ, A.: František Horniak Delineavit & Sculpsit, Bratislava, Slovart 2012, 320 s. ISBN 978-80-556-0295-0
- [5] DRUCKER, T. et.al.: František Horniak: 60 najlepších rytín, Katalóg výstavy v Poštovním muzeu Praha, Poštovní muzeum Praha 1984 s., ISBN978-80-972322-1-4
- [6] <https://www.pofis.sk>
- [7] <https://apsida.sk/c/3890/nitrianska-blatnica>
- [8] <http://www.postovemuzeum.sk>